

Број I. У Сарајеву, 16. Децембра 1885. Година I.

МИТРОПОЛИТ САВА КОСАНОВИЋ

српски књижевник.

Измирили се.

Приповијетка из варошког живота
написао

Манојло Ђ. Призренац.

Ви сте дакле на путу да се „цивилизирате," да постанете људи од „свијета."

Нико нема ништа против тога, већ се на против мора радовати томе из свег срца. Само нека та „цивилизација" не дође код вас с репом напријед. То би било грдно зло. Што учини такова „цивилизацјона" напепа, много је црње и горе од туђинске силе и обијести.

Зато се прије свега — учите. И то учите у првом реду ваше шћери, да буду добре жене и праве матере. Јер, ма колико да ће изгледати смијешно, ја ћу вам рећи: тешко народу који нема правих жена. И жена доброте, племености и узвишености, онако од прилике, као што је наш народ насликао Јевросиму мајку, која свјетује свога сина Марка:

„Боље ти је изгубити главу,
Него своју огријешити душу."

Да огријеши душу, — то је оно право, што прави од људи нељуде, од жена вјештице.

Чувајте дакле ваше жене, да не гријеше душе, — страшно је кад жена — није жена!

А тога има доста међ цивилизованим свијетом — у друштву, у породици гдје год стану двије жене заједно. То је зло, које руши породични живот и мир; које завађа рођаке и пријатеље; које руши општину и — државу.

Има таковых примјера на хиљаде . . .

Ја ћу да вам причам о једном простом, сасвим обичном догађају из варошког живота. Ствар је на први поглед врло незнатна, — али у толико очигледнија: шта вриједи женска анђеоска душа, — а шта жена неженска. За мене је вриједнија простија жена, но паметна сплеткашица. Угушујте у клици такове изданке свијета!

I.

Било је то у једној повећој вароши — за име не питајте, звала се она Биоград, Нови Сад, Загреб или Сарајево сасвим је све једно. У тој вароши протезала се на дугачко „велика улица" окићена са укусним и доста великим кућама.

У једној од тих кућа био се претпрошле јесени узбунио женски свијет, који је становао у тој кући.

А то вам је био „велики" и одличан свијет. Није шала: милостива госпођа Настасија, жена варошког капетана, која је у свему стојала на челу тог великог и одличног женског свијета. Па онда такође милостива госпођа Параскева, жена главног варошког љекара, која се у свему трудила, да насљеди куму Настасију. За тим, племенита госпођа Евдоксија von Hörner, жена предсједника суда, па онда благодарна госпођа Табрина „од Смратиковца" жена умировљеног мајора, — и још неколико таковых „милостивих" и „племенитих."

Узрок узбуне тих одличних госпођа није био никако обичајан. Нити се је појавио милијоне бројећи заручник за шћер милостиве госпође Настасије; нити је племенита госпођа Евдоксија добила новомодни „кордиљерски шешир" који је већ одавна наручила из Париза, и што је још у напријед побуђивало завист драгих пријатељица." У осталом, знаменитост тог баснословног шешира, који још није био ни на путу, осјећали су „тирански" мужеви још од оног дана, када га је госпођа Евдоксија наручила. Јер од тог судбоносног дана добијали су „тирански" мужеви или загорелу чорбу или прегорело печење, или су у најбољем случају имали прилике да сваког дана проучавају колика је снага жениног бубња и шта он све може да поднесе.

Но то су биле све обичне ствари, које не би биле кадре да узбуне те госпође, као што су биле збиља узбуњене.

Догодио се за њих нечувен и непојмљив догађај.

У ту кућу доселише се од некуд са стране њих двоје — муж и жена. Нијесу били баш сасвим млади, али нијесу били баш ни тако „у годинама."

Свакако се претпостављало да се нијесу давно узели. То је прва казала милостива госпођа Настасија, која је становала на другој страни од ходника, гдје су се били настанили „ти људи." А кад је то казала она, — онда не може бити другојаче. Јер она има у тим стварима веома искусно око. Она је одмах од првих дана мотрила и измотрила.

Прије свега „тај муж" није скоро по цијели дан излазио из куће и свакад кад би одлазио, он би се тако њежно праштао од жене, као да одлази на далеки пут. То је за госпођу Настасију било довољно да закључи: „да су се то двоје људи тек од скора узели," јер: „тако то обично бива док јадна жена не позна, шта ти мужеви управо вриједе."

Али то није било довољно за госпођу Настасију. Она још непрестано није знала потпуно који су, какви су и одкуда су „ти људи?"

А то је пекло тим више, што није могла да се са новостима о „тим људима" похвали код драгих сусједака и милих пријатељица. То је било веома на уштрб њеном гласу, који је уживала као свезнајућа. Није шала — жена варошког капетана, па да не зна, ни ко је, ни шта је њена сусјетка!

Она је истина, одмах првих дана окушала, да направи познанство са новом укућанком, али то јој рђаво пође за руком. При првој прилици она се „по-

низила," да ослови и да заметне разговор, — али та „дивљакиња" као да је у шуми одрасла. Само рече „извините," окрене се брзо, уђе у собу и затвори за собом врата.

То је била нечувена увреда за милостиву госпођу Настасију, Уф! Само да је та „дивљакиња" имала бар служавку, то би госпођи Настасији знатно олакшало, јер, као што је познато, служавке су најпоузданије варошке новице.

Али та вјера ради све сама по кући, и то ради пјевајући, пјева ти, мили боже, да се сво двориште хори!

Госпођа Настасија је мислила у први мах, да су то какови „простаци;" али брзо се увјери, да није тако. Ту су се доносиле новине и књиге, „тај човјек" ишао је лијепо и укусно одјевен, листоноша је долазио сваки час — и вазда н тога.

Па бар да је госпођа Настасија могла да прича о каквој домаћој кавги, бар да је чула једну једину опору ријеч или макар лупу врата. Ајак! Једино што је прекидало, управ гробну тишину у стану „тих људи" било је — смијање, пјевање или свирање.

На ходнику пак чуло се само једно.

Он је њу звао „душице."

Она њему: „злато" — уради ово, донеси оно.

И то је било све.

II.

Госпођа капетаница није била од камена или жељеза. Она је била веома осјетљиве и пријемљиве нарави, — те није чудо, да није могла дуго уздржати такову неизвјесност.

А још мање је могла да уздржи, кад је једног дана опазила, да се њен муж веома учтиво јавио „том човјеку" и дубоко поклонио пред том „надувеном жабом," — као што је у пошљедње дане прекрстила своју сусјетку.

Кад је то опазила, лупила је с вратима од кујне тако јако, да су се затресли судови на полици, једна тепсија се превалила, те пала на мачку, која је мирно сједила на сред кујне, а мачка од чуда скочи, те преко огњишта спотакне се о лонац, у ком се кухала пилећа чорба, и лонац се превали, а чорба изтече преко жељезног огњишта, да је зацврчало, запушило се и засмрдило, као да се сланина запалила . . . .

Све је то било у једном стику. Наравно да је за то служавка била крива, те је милостива госпођа поштено испсује; а кад је било вријеме ручку, на столу, се није пушила чорба.

Муж јој се зачудио и питао: што нема чорбе? А милостива госпођа напрћила нос, па ни да би бијеле. Она је чекала, хоће ли муж да каже што о сусједима, — али он све говори о чорби, што нема чорбе?

Тек мали синчић објасни, како се служавка спотакла на мачку и тако даље.

А милостива госпођа — бризну у плач.

„Шта је сад?" упита муж. „Који ти је белај?"

„Јест, белај, ја несретна, тако сам сама као дрво у планини. Имам мужа који и не гледа на мене. Па кад ме тако рођени муж сматра као слушкињу, — онда није чудо, да ме сваки презире, те неће ни помоз бог да ми назове."

„Па ко те то тако презире?"

Госпођа Настасија плаче.

„Ко? Да богме, мој красни муж то и не види, он је сретан што се може да се удвара које каковим из бијелог свијета" . . . .

„Јеси ли ти жено при свијести? О каковим из бијелог овијета то говориш?"

„А гле невиног дјечака, како се претвара? Мислиш да ја нијесам видјела, како се ти удвараш тој . . тој . . ." Госпођа Настасија сва позеленила од једа, није могла више да говори, само су јој се уснице тресле.

„До врага, хоћеш говорити којој тој?" — повикну муж и баци виљушку.

„Тој што си се отојич на ходнику клањао."

„Чујеш жено," — отпоче муж озбиљно, „тај твој језик још ће ти доћи главе. Ја бих ти савјетовао окани се тог оговарања на празно. То је ваљана и честита жена . . . ."

„Па кад је ваљана и честита жена, што се крије од свијета. Неће човјека ни да поздрави и затвара ми врата пред носом."

„Има и право, жена гледа своју кућу и свог мужа. Ти ваљда мислиш, да свака жена, као ти, једе мужевљев лебац, а за туђе куће да води бригу? Већ одавна нијеси млада . . ."

„Шта? Ја нијесам млада? Дакле тако, што нијесам млада, за то ме и занемарујеш, а клањаш се њој, што је млада — то је дакле то?"

Госпођа Настасија је била у том скочила са стола и чупаше се као да ће мужу очи да ископа. Али он устане сасвим мирно, погледа је строго у очи и рече:

„Ти ниси жена!"

Па брзо узе шешир и оде.

Госпођа Настасија стајала је неколка минута као укопана, била је отворила уста, да нешто каже; али, како их је отворила, тако су и остала, није могла ни слова да изусти. Очи су јој биле укочене и гледала је на врата кроз која је муж био отишао. И кад се увјерила да је он збиља отишао јер се не враћаше, ту пане на столицу и бризну у плач.

„Јаој мени несрећници! Он више не мари за мене . . . Он је . . . он је . . . ту трже и скочи као рањена лавица. Очи јој сијаху као у грозници, груди јој се дизаху и спуштаху, па чисто записка кроз зубе:

„Он се у њу загледао . . . у њу!"

То је било страховито откриће. Госпођа Настасија била је као ван себе и можда би у тој јарости излетила на ходник и напала „њу", да јој у том не дођоше пријатељице милостива госпођа Параскева и племенита госпођа Евдоксија.

„Бог с тобом жено, шта је теби?“ узвикну Параскева.

„Како то изгледаш, као да су те, буди бог с нами, вампири сисали“, — прекрсти се госпођа Евдоксија.

„Вампири . . . сотоне . . . ово је права Содома и Гомора . . . Она вјештица . . . ох она вјештица!“ хукала је госпођа Настасија.

„Али, јеси ли ти при себи жено?“

„О те како! Али он није при себи! Она му завртила мозак, „учинила“ му . . . па ме сад оставља — и моје јадно дијете“, — заплака се госпођа Настасија.

То њено јадно дијете већ се било такође заценуло од плача, па се држало за материну сукњу:

„Тата се љути . . . псовао маму . . .“

Једва гошћама пође за руком да уталоже госпођу Настасију и да чују у чему је ствар. Она им је све кроз плач испричала, увјеравајући их, да није другојаче, већ да се њен слачајши муж загледао у ту „вјештицу.“

Послије су се испочетка чудиле и вајкале се, — али кад је госпођа Настасија свршила причање, ту се оне почеше да „сјећају“ на разне околности, које „потврђују“ њену слутњу. Госпођа Евдоксија, која је сједила преко пута причаше, да јој је њена собарица причала, како је једном видјела, да је г. капетан стиснуо за руку ту „вјештицу“, можда су се и пољубили — ко зна! — иза зида између прозора од ходника није могла све видјети. Госпођа Параскева сјетила се, да је једном у шетњи пролазећи покрај „велике каване“ видјела код прозора г. капетана да сједи с тим човјеком, и баш му је давао неке новце. Обје госпође и Параскева и Евдоксија слагаху се у томе: да ту нису чисти послови, те да што прије ваља ући у траг, — јер не дај боже, „та вјештица“ могла би да почини још већег зла.

Али како? То је оно питање! Непријатеља ваља ухватити на његовом гнијезду, или боље растурити његово гнијездо, па онда је лако смрвити га, — мнидијаху мудре госпође. Ваља се чувати напасти га с очију, јер ко зна, такова „вјештица“ све може.

Ратни план би давно углављен. Госпођа Настасија ваљала је по што по то да продре у гнијездо те „вјештице“, — па ће се онда виђети шта може да се гради. Њој ваља здерати образину, — тек онда ће моћи да дању душом „миле пријатељице“, — које су се преплашиле, не ради госпође Настасије и њеног мужа, већ ради својих мужева. Јер ко зна враг не спава, — мнидијаху оне.

(Наставиће се).

Сива магло!

Сива магло, што застиреш
Плаво небо, брег и дољу;
Што зарањаш у дну срца
Тешке јаде, љуту бољу —

Склопи моје мутне очи,
Пригрли ме магло сива,
Па ме смјести у крај гроба,
Где ми срећа сва почива.

Вршчанин.

Митрополит Сава Косановић.

Српски књижевник.

Послије Симе Милутиновића — Сарајлије, прво мјесто у српској књижевности, у овијем земљама, заузима: митрополит Сава Косановић. Није нам намјера, да овдје оцјењујемо његов књижевни рад — то ћемо оставити новијој књижевности, нека она оцијени, колико је његов рад допринио општем напретку, а ми ћемо прво споменути Саву Косановића као ријетку, можемо рећи једину појаву на књижевном пољу, која је заузимала владичанско достојанство и угледан положај.

Од Мушицког, Рајића и Атанацковића, који су разумијевали свој положај, па скоро до данас, не нађосмо ни једног српског владике, да му је име записано у историју наше књижевности; не бјеше ни једнога пошљедоватеља и трудбеника на томе пољу; књижевност је за њих била саравњена. За то је митрополит Сава Косановић ријетка појава; јер кад махом погледамо на његово достојанство, положај и — књижевни рад — сјетимо се оних старих владика — књижевника, који су у многим слободним часовима, укидајући своју угодност, неуморно радили око књижевног напретка свога народа; који су са највећом муком крчили неуглађен пут, који је данас хвала Богу углађен. Осим тога велико признање припада заслузи његовог књижевног рада та — што је први Србин — владика у овим окупираним земљама имао силна уређења своје епархије; мисао му је лебдила само око напретка свога народа, па се с тога морао бавити и старати како за књижевни, исто тако и за политичан напредак свога народа.

Сава Косановић родио се у селу Миљанићима (округ. Бањана) у Херцеговини, које припада територији црногорске кнежевине, — лицем на св. Саву г. 1839. Био је син сиромашног оца Кике и матере Стане. У раним годинама изгуби свога оца и два стрица, који су погинули у једном окршају с Турцима. Још у млађаним годинама гонила га је неодољива жеља за књигом и након силних молби, одведе га мати у оближњи манастир Житомишљић. У оно доба у томе манастиру, није могао стећи скоро никакве науке; све што је изучио, било је: буквар, часловац и псалтир. Дивна природа у томе предјелу снажила му је млађано тијело, али и дух му се све више будио и на брзо осјети слободно чедо кршне Херцеговине, да су тијесни манастирски зидови, врло мали простор, да се у њему развије дух митрополита Саве Косановића, који ће у зрелијим годинама заузети оно мјесто, које је духу његову приличило — с тога он напусти манастар, па се крене у Мостар, да учећи накав занат, изучи и школу, која је тада била на гласу са ваљана учитеља. Ту у Мостару патећи се са свакојаким пезгодама, сврши српску школу. Не имајући никаква сретства, а и пошто се не нађе никаква дарежљива рука, мораде да угуши најплеменитију жељу за науком, па тужним срцем врати се у манастир Житомишљић и ту се спремао за калуђерски чин. Ту је провео очајне дане свога живота, борећи се са својом душом. Овако је сам говорио: „Ја сам овдје сахрањен. Знам да има даљег свијета и вишијех школа; благо онијем, који могу у њима бити!“

Кад је дошло вријеме, да прими монашески чин, једна му мисао опет пролети кроз главу и кад је требао да се закалуђери, био је на путу у Сарајево.

У то вријеме био је у Сарајеву вриједни учитељ Александар Шушкаловић, који се заузе за њега, те год. 1856. пошто га препоручи тадањем митрополиту биоградском Петру Јовановићу и начелнику просвјете Љубомиру Ненадовићу, крене Сава Косановић пјеше у Биоград у богословију. На томе путу имао је многих незгода, али неодољива жеља за науком прегазила је све. Ко је могао помислити, да ће тај исти Сава Косановић, што сада и го и бос, и жедан и гладан путује из Сарајева послије четвртине вијека заузимати онако свијетло мјесто, са кога се прославио, не само у Босни и Херцеговини, него и у цијелом Српству!!

Ево ја ћу вам овдје навести оно, што сам из његових уста чуо:

„Године 1856. отпрати ме Шушкаловић учитељ у Биоград. Нијесам имао више, ван неколико гроша. Са мном иђаше још мој пријатељ, садањи свештеник С. Ч. који је такођер ишао у Биоград у богословију, и трговац из Мостара Оборина. Они јахаше на коњима, а ја међу њима пјеше. Имао сам нешто мало хаљина, а на босим ногама клапкале су ми фирале. (Нека врста турских папуча, од црвене коже у шиљак, само остраг имају мало наслона (луба). Идући тако, сретнемо Николу Куљанина из Осијека, који гоњаше коње пред собом. Оборини би жао, што ја пјеше за њима касам, па ће Куљанину довикнути: „еј, брате, дајде овом дјечку једног коња, ја ћу кирију платити! — „Не можемо газда, — одговори сељак, — нама коњи требају.“ — „А ти дај чивт опанака!“ — Куљанин скинув опанке, даде ми их, а ја сједох крај друма, на једну стијену и притегох опанке. Ха, ко је од мене био сретнији, кад угледах на ногама опанке! Те ти ја богме поћерах тако, да су ови на коњма за мном заостајали.

Послије путовања неколико дана, стигосмо у Брчко. Оборина нас је оставио код Илице. Сунце бјеше прижегло, да је све зној с мене капао. Дођосмо на ријеку Саву, па хајд да се купамо. Ја сам научио пливати још у Мостару по Неретви, па се за тили часак свукосмо. Ђаво никад не мирује — али и Бог свога не оставља. Крај обале бјеше нека лађица, попнем се ја на њу, па ћу с кљуна јој скочити у воду. Прекрстим се, „Боже помози!“ — Па бућ у воду. Кад доље, бјеше неки пањ, те ја главом о њега — и одмах се обезнаним, те с тешком муком изиђем на огледало воде; крв зацрљени сву воду око мене, те ти ја завиках за помоћ, и тек у неко доба — хвала милом Богу — избавише ме. Глава ми бјеше сва расцопана. Срећом се ту придеси, неки ђумрукчија Милан Босниħ те ме одведе кући, приви ми неке љекарије, те ти ја ту боловах три дана, а послије кренух у Биоград.“

Ето из тога се види, колико је био живахан дух Саве Косановића и колика је била воља за науком.

У Биограду свршио је богословију са одличним успјехом, патећи се и кубурећи са многим незгодама — али и тада не могаше се задовољити, јер је осјетио у себи дар, који га све гоњаше на даље науке. И дању и ноћу размишљаше о томе, како ће стећи што више знања, те једног дана оде А. Милошевићу, руском конзулу, који се тада у Биограду налазаше, те га замоли, да га овај препоручи, на духовну академију у Кијеву. Милошевић га хладно одбије, а он се онда обрати на богословски завод у Задар; рад је био да тамо научи: њемачки и талијански. На препоруку тамошњег проте г. Ђорђа Николајевића (садањег митрополита и ексарха Дабро-Босанског) прими га тамошњи владика Стеван Кнежевић у богословски завод, али га болест спријечи и не могаше у Задар отићи. Кад се мало од болести опорави, крене у Задар, али тамо не бјеше владике Кнежевића; он се онда обрати молбом на гувернера далматинског, генерала Л. Мамулу, али и овај га одбије ријечима: „што ће Босанцу и Херцеговцу наука? Док сте прости, боље ћете чувати вјеру!“

Кад је видео Сава Косановић, да ниједан од овијех не разумије његове жеље, а ваљало му је живјети, — крене у Мостар и ту се погоди са мостарском општином, да им учитељује, па се ту и ожени.

Послије годину дана, дође у Сарајево, јер га је савјест увијек обвезивала, да се сарајевској општини одужи за онај дуг, којим га је она задужила, док је био у Биограду у богословији, шаљући му новчану потпору.

Ту је неко вријеме провео, па се мораде послије, због неких породичних узрока, вратити у Мостар, и ту остаде четири године. За то вријеме помријеше му мила дјечица, а кад му четврте године умрије и вјерна супруга, врати се натраг у Сарајево и ту се стално настани. Ту је као учитељ, ђакон и свештеник више година служио, на задовољство сарајевских грађана, а као проповједник бјеше на гласу по свој Босни и Херцеговини. Признање видљиво добио је године 1872. Пошто се закалуђери 19. Јуна, лицем на св. Илију произведе га митрополит Пајисије за архимандрита, а том је приликом пред народом изговорио дивну бесједу, која се и данас по свој околини спомиње.

У то доба српски свијет у Сарајеву подизаше садању велељепну цркву, али крај најбудније њихове свијести, не могаху је подићи због материјалних околности. У то име умоли се руски цар Александар II. и св. Синод, те послије њихове дозволе, отправише Срби, Сарајлије архимандрита Саву Косановића у Русију, да по њој купи прилоге за српску цркву у Сарајеву и ту је провео годину и по дана.

Године 1881. достигао је Сава Косановић врхунац своје славе. Превишњим одобрењем Његова Ц. К. и Апостолског *Величанства* и *вољом васцијелога* српског народа у Босни, буде он произведен за архиепископа сарајевског, митрополита Дабро-Босанског и ексарха цијеле Далмације.

За цијело вријеме његовог духовног владања, неизказаном љубави бранио је и штитио је свој народ; настојавао је највише око напретка му, али ипак у тима херојским пословима није заборавио ни на српску књижевност. Стара, српска црква у Сарајеву стајала му је на расположењу, те је из ње црпио красне старине, које је износио на јавност. Осим тога, будио је и у самијем свештеницима у својој епархији вољу за скупљање старина.

Старине Саве Косановића штампане су много у „Јавору“, „Гласнику ученог друштва“, а неко вријеме радио је и у „Словинцу.“ — Од колике су вриједности те старине, оцијениће онај — који буде временом писао културну историју српског народа у Босни. А да су заиста одушевљено примљене, и да је свијет знао цијенити његов рад, види се из тога: што га је „Српско учено друштво у Биограду“ изабрало за свога члана; за тим „Антрополошко друштво у Бечу“, а у пошљедно вријеме изабрала га је и „Матица Српска“ за члана књижевног одбора.

Четири је године Сава Косановић сједио на митрополитској столици, са највећим жаром љубећи свој народ и чинећи му добра. Четири године, кратко је вријеме његова владања, али су велика добра, што их је српском народу учинио!

Прије неколико мјесеци, ваљда га је издала снага, те је поднио оставку. Његово Величанство уважило је велики његов рад, подаривши му мировину. Прије два мјесеца отпутовао је Сава Косановић у Цариград, а оданде, као што смо чули, отишао је у Јерусалим, да се *поклони св. гробу*.

Српски народ га је као свога сина љубио, па му и сад жели: „нека те Бог поживи св. владико, наш српски књижевниче! Радећи још и даље на томе пољу, моли се тамо на св. гробу за спасење народа, који се у својим молитвама увијек и тебе сјећа!“

Б. Н. Вршчанин.

П О У К А.

Како се може живот продужити?

По Др. Л. Бихнер-у.

Свакоме је човјеку живот најмилије благо на свијету, па се ипак за њ брине мање, него за многе друге ствари. Већина људи живи тако, као да је здравље неисцрпиво и вјечито — и зато се слободно може рећи, да већина људи дође прије времена сама себи главе својим неразборитим и непромишљеним начином живота. У пријашње је доба свијет много дуже живио него ми данас, јер је живио п р о с т и ј е и п р и р о д н и ј е од нас. То је дакле јасан доказ, да дужина живота зависи од самих нас, и да нема никакове судбине, по којој би одређено било, када ћемо и како ћемо умријети. Него, у к о л и к о к о у м и ј е б о љ е д а п о д е с и н а ч и н с в о г а ж и в о т а с п р и р о д о м, у к о л и к о б о љ е у м и ј е д а г а ч у в а и м а њ е т р о ш и, — у толико ће дуже живјети. Ето, у томе се састоји сва та вјештина, да човјек продужи себи живот.

Сад нам се одмах намеће питање: на колико може човјек да доживи година? — О томе се свакојако мисли. Један научар је доказивао, да сваки човјек мора да доживи стотину година, а који умре прије, да умире неприродном смрћу. Други један научар доказивао је, да би човјек по природи морао да доживи двије стотине година, а трећи је рачунао чак на хиљаду година. Али то све је врло невјероватно, а једино и најстарије правило је оно, што га је још Давид у 90. псалму написао: „дније љет наших, в нихже седмдесјат љет; аште же в силах, осмдесјат

љет“. Врло мало има људи, који доживе сто година, а кад који доживи још двадесет, тридесет година више, већ се то спомиње као неко чудо. Човјек почиње да слаби у педесетој или шездесетој години, особито онај, који тешко ради и сиромашно живи. Па што бива старији, тим је слабији и тим се више приближава крај његову животу, а он се у неколико врати онакав, какав је и као дијете био; зато кажемо за остареле људе, да се подијете.

Но друго и главно питање јесте: шта треба човјек да ради, па да продужи свој живот? — Овим питањем бавили су се људи још од вајкада. Нарочито у поквареном средњем вијеку вјеровало се о томе много којешта, и употребљавало за то тушта којекаквих љекарија. Приповиједају о једном француском краљу, да је дјецу дао хватати и клати, па им је пио крв, јер је мислио да ће га то подкријепити и подмладити. Још су мислили да наука о звијездама — астрономија — може да продужи човјеку живот. Али највећма је било распрострто вјеровање у еликсир живота, лијек, који учини, те човјек дуже живи но обично. Али све то оснивало се тек на празновјерици. Е, тако су људи увијек вољели да траже нека неприродна и чудновата средства, мјесто да употребљују оно, што им природа нуди: умјереност у јелу и пићу, уредан живот, чист и свјеж ваздух, умјерен рад или довољно кретање, купање, умјерено и довољно спавање и напошљетку мирно расположење духа.

Овдје ћемо се мало забавити сваком овом поједином тачком.

Храна је без сваке сумње први основ здрављу и животу људском. Без хране не би човјек могао да живи ни неколико дана. Што је храна простија, тим је здравија, и што мање у њој има зачина, тим се лакше вари. Од велике је важности и то, да се храна редовито узима: у јутро, у подне и у вече — то је доста. Сваку храну треба добро прожвакати прије него што се прогута, и добро је у устима пљувачком измијешати. На зубе треба особито да се пази — а то би се нарочито имало препоручити овдје у Босни. Овдје — као и у сјев. Америци особито по варошима нема од десеторо особа једна, која има читаве зубе, иначе су код свију покварени. Много је томе криво оно силно „слатко“ и многа масна и сувише слатка јела, што се овдје троше. Против тога не могу се додуше предузети никакови кораци, и ко је једаред покварио зубе томе нема више помоћи, или бар млађи нараштај ваљало би сачувати и научити, како ће да негује зубе. Ако хоћемо, да имамо здраве зубе, треба да их држимо у највећој чистоћи; увијек послије јела треба да их очистимо и водом исперемо, но та вода не смије бити хладна него млака. Послије врућих и масних јела не ваља никако пити хладне воде, јер то највећма шкоди зубима. Ако ко има покварен зуб, треба да га одмах извади, да се од њега не кваре други. Пазећи и његујући зубе, његујемо и стомак свој, а његујући стомак чувамо здравље своје.

Од свију пића најздравије је свјежа и чиста вода. Па ни вино ни друга шпиритуозна пића нијесу шкодљива, а старијим људима могу се управо препоручити, јер њиховој малаксалој снази треба окрепе и надражаја. Само ваља запамтити, да та шпиритуозна пића за дјецу никако нијесу, а против тога гријеши се баш код нас врло много. Врло често виђамо, како отац чисто игра од радости, кад види, гдје му синчић тек од двије године може да попије по чаше вина. Но то би требало сасвим искоријенити — јер такав је отац сам највећи непријатељ своме дјетету. Свакоме је дјетету најслађа и најздравија храна млијеко.

Поред јела и пића важно је и довољно тјелесно кретање у чистом ваздуху. По варошима није ваздух тако чист, као по селима, зато су људи на селу много здравији. Најбољи је ваздух у шумама и у брдима, и такав ће ваздух многоме болеснику више помоћи, него сви лијекови. А онај човјек, који је звањем својим везан да цијали дан сједи у соби, треба то да надокнади што чешћим и дужим шетањем у слободним часовима. Поред шетања љети је врло здраво пливање — јер то је круна сваке гимнастике.

Много зависи здравље и од одијела. Данас се обично више гледа на боју и крој одијела, него на то да буде здраво. Увјек ваља бирати одијело према времену; кад је хладније треба обући топлије одијело, кад је топлије онда лакше и тање одијело. Има неких, што хоће да се јуначе, па мисле, да ће им тијело моћи очврснути против зиме. Но то је сасвим немогуће у овим нашим крајевима, гдје је вријеме промјењљиво. С отим се не треба шалити, пошто нема ништа горе од прехладе, јер се од ње развија већина најопаснијих болести.

Исто тако треба много пазити на чистоћу тијела, и да се кожа његује марљивим прањем, купањем и чистим мијењањем рубља. Нарочито би старији људи требали да се често купају, јер је њихова кожа сува и тиме неспособнија да врши свој посао. Па не само да треба држати у чистоћи ону кожу, што је с поља, већ и ону што је изнутра, особито уста и кожу око зуба. На уста не треба никад да се дише, него увијек на нос; зато имаду Енглези пословацу: „Затварај уста да спасеш живот!“

Поред свега тега треба човјек довољно да спава, јер ништа не шкоди толико здрављу, као неспавање. Нарочито треба дјеци дати, да доста спавају, а не ваља оно, што бива по неким кућама, да дјецу врло рано дижу из постеље. Собе и одаје у којима се спава, треба да су простране и велике, и тако уређене, да ваздух у њих може долозити. Што неки кажу, да је ноћни ваздух шкодљив, то није ни најмање оправдано; ваздух сам по себи никада не може да шкоди.

Једино средство за одржање и продужење живота јест и то, да се редовно обавља ма какав посао. Још

је боље, ако се може удесити наизмјенце тјелесан и душеван рар. Но постављати правила у погледу подјеле рада врло је тешко данас, гдје је у цијелом свијету тако уређено, да једни раде само најтеже тјелесне радове, други само душевне, а трећи — никакве.

На пошљетку не смиiемо заборавити још на једно — а то је, што се многи људи боје смрти. Овај је страх и сувишан и луд. Сувишан је с тога, што од десеторице људи умиру деветорица у потпуној несвијести, не осјећајући ништа, и не знајући шта бива с њима, — а луд је с тога, што је лудо бојати се нечега, што чека све људе. Зато не треба на смрт ни мислити, особито не у болести, јер то управо може да шкоди. Исто тако треба човјек да се чува сваке страсти, гњева, срџбе, страха, јер све то оставља за собом трајних пошљедица. Колико је могуће, толико треба човјек тога да се чува. Но, лакше је у тим стварима савјетовати, него их се држати.

Још има једно главно правило, које би требао сваки човјек увијек да има на уму, а то је, да се чува и клони свега онога, што може да шкоди здрављу. Мирном душом се може рећи, да је већина болесника сама крива својој несрећи због тога, што не ће да се чува. А сви се љекари слажу у томе, да је много боље, кад се човјек чува и његује док је здрав, него кад се бог зна како лијечи док је болестан. У Кини држи сваки човјек себи љекара, и плаћа га само дотле, док је здрав, чим оболи, престаје љекару да плаћа, јер је знак, да га љекар није добро од болести чувао. Али код нас на жалост нико, док је здрав, и не мисли да може оболити, а кад оболи, онда тек зове љекара, да овај покаже своју вјештину, па да за неколико дана исцијели оно, што се годинама и годинама кварило. Та љекари нијесу никакви шејтани — они тек потпомажу природин рад. Њихов посао иде лагано, зато треба мирно подносити, а не тражити помоћи којекаквих надриљекара и врачара.

Ко се држи ових наведених правила — која су врло проста и лако изведива — тај ће за цијело продужити свој живот, а ко против овога, дакле против природе ради, тај сам себи скраћива живот. То је сасвим јасно, и о томе нема сумње, да нам живот лежи само у нашим рукама.

Завршујући овај чланак, навешћемо још један прост начин, како може сваки лако да прорачуна, колико ће година живјети. — Број година, што си их доживио, одузми од броја д е в е д е с е т; оно што ти је остало располови, на једну половину, додај опет броју година, што си их доживио. Ако ти има н. пр. 20 година, онда имаш наде да ћеш доживити 55 година — ако ти има 60 година, можеш имати наде, да ћеш доживјети 75 година. Ово додуше није потпуно тачан рачун, јер се сваком годином мијења, али је опет бар приближно истинит, и у много се случајева потврдила његова ваљаност. Друштва за осигуравање живота имаду особито тачне податке у погледу дужине човјечијега вијека.

Још једном велимо: у м ј е р е н о с т, у р е д а н ж и в о т, ч и с т в а з д у х, у м ј е р е н р а д и л и д о в о љ н о к р е т а њ е, к у п а њ е, у м ј е р е н о, д о в о љ н о с п а в а њ е, м и р н о р а с п о л о ж е њ е д у х а — т е с у ј е д и н а с р е д с т в а, д а ч о в ј е к п р о д у ж и с в о ј ж и в о т.

нш.

СРПСКЕ НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ.

Анђелић Вук.

Ја ти грми, ја т' се земља тресе,
Ја т' удара о брегове море,
Ја т' пуцају на Задру топови?
Нити грми, нит' се земља тресе,
Нит пуцају на Задру топови,
Него јечи Анђелићу Вуче,
Јер је Вуче мука допануо,
Девет годин' на једној постељи.
Од кости му месо опаднуло,
А кроз кости трава проникнула,
А кроз уста чемерика љута.
То се чудо на далеко чуло,
То зачуо протопоп Неђељко,
Па завика протопоп Неђељко:
„Дјецо моја, триста ђакончади,
Хајд' похи'те до Вукове куле
И донесте Анђелића Вука,
Да ја питам Анђелића Вука:
Шта је Вуче Богу згријешио,
Те је таке муке допануо.“
У млађега поговора нема,
Већ скочише на ноге лагане,
Одлећеше до Вукове куле,
Донесоше Анђелића Вука
До бијела, славна манасаира,
Спустише га на земљицу црну,
Па га пита протопоп Неђељко:
„Казуј Вуче, жалосна ти мајка,
Шта си Вуче Богу згријешио,
Те си таке муке допануо?“
„Господине протопоп Неђељко,
Кад ме питаш право да ти кажем:
Кад сам био момак на женидбу
Враг и ђаво не с ми даде миром,

Већ сам седам кума обљубио:
Три крштене а четир вјенчане
И три снаје прије браће своје;
Не шћах слушат' оца ни матере,
Ни славити светитеља Ђорђа,
Већ нахраних хрте и огаре
И нахраних сиве соколове,
Па посједох дебела дората,
Па ја одох у лов у планину.
Лов ловио за нећељу дана,
Нићe лова ни вићет не могох
А камо ли да бих уловио,
Па се срдит' вратих низ планину.
Кад ја сиђох пољу у ширину,
Ту ја сретох једну невјестицу,
Она носи чедо пренејако,
И то чедо мушка глава била.
Враг и ђаво ни ту не да с миром,
Већ јој отех чедо пренејако,
Расјекох га на двоје на троје,
Па га бацим ртим' и огарим'.
Та ме љуто друга кунијаше:
„Еј, нека те, Анђелићу Вуче,
Је да Бог да и догодило се,
Те ти тешке муке допануо!"
А ја за то хајем и не хајем,
Већ под собом поћерам дората,
Па га гоним пољем широкијем.
Није шала, о Ђурђеву дану!
Ведро бјеше па се наоблачи,
Из облака тиха киша паде,
Док изврну вјетар са сјевера.
Бога ми се обледише руке,
Смрзоше се на мени хаљине,
Ту сам јунак готов погинути
И још гоним под собом дората,
Док ја дођох славном манастиру.
Ни ту врази не дају ми с миром,
Већ прихватих наџак од челика,
Те ја обих манастиру врата
И уведох хрте и огаре
И за собом уведох дората
И ту ми је живот остануо;
Стадох тражит' готовине блага,
Док ја нађох сандук од ћивота,
Ја помислих у њему је благо,
Па подигох наџак од челика
И ја разбих сандук од ћивота;
Кад у њему не бијаше блага,
Већ бијаше света Нећељица
И код ње је света Петка била;
Света Петка косу чешљијаше
Нећељица мене кунијаше:
„Еј, нека те, Анђелићу Вуче,
Је да Бог да и догодило се,
Те ти тешке муке допануо!
Од кости ти месо отпадало,
А кроз кости трава проницала,
А кроз уста чемерика љута;
Земљица те не примила у се,
Већ ти земља кости истурила,
Бацила те у воду Марицу,
Марица те вода однијела,
Чак далеко, до латинске жупе,
Па те ондје крају истурила,
Те се ондје скаменио, Вуче,
И из тебе текла вода хладна."
То изрече Анђелићу Вуче,
Па је теслим учинио душу,
А завика протопоп Нећељко:
„Дјецо моја триста ђакончади,
Хајд копајте Анђелића Вука!"
Ту скочише триста ђакончади,
Укопаше Анђелића Вука,
Кад на њега земљу натурише,
Одма га је земља истурила,
А кад вићe протопоп Нећељко
Он завика грлом бијелијем:
„Дјецо моја, триста ђакончади,
Бац'те Вука у воду Марицу!"
То зачуше триста ђакончади
И бацише Вука у Марицу;
Марица га вода истурила
На далеко до латинске жупе,
Па га онђе крају истурила,
Те се онђе скаменио Вуче,
Из њега је текла вода хладна.

Прибиљежила
Српкиња Сарајка Ј.

Дјевојка постала мушко.

Народна приповјетка.

Био отац па имо три шћери. Један пут најстарија рекне оцу: „Бабо, покрој ми мушко одијело и купи ми оружје па да идем у свијет!" Отац је свакојако одвраћо: „ти женска глава, куд ћеш, како ћеш, боље је код куће" — ал дјевојка неће ни да чује, већ опет своје па своје. Најпослије јој отац покроји мушко одијело, купи јој оружје, она се спреми и пође у свијет. Но отац одма се обуче у мећеђу кожу, па пријекијем путем изиђе на ћуприју, куд дјевојка мораше проћи. Кад дјевојка ступи на ћуприју, а отац пут ње, коњ се препане, па тргне

натраг, а дјевојка још горе, врати коња, па бјежи кући. Отац опет пријеким путем, дође прије ње кући, скине кожу, па се и невјешт чини. Кад ево ти дјевојке, ђе се вратила, отац се зачуди па је пита што се вратила. Она му каже, како се препала од међеда, и није јој више жеља да иде у свијет. Отац јој рекне: „ја сам ти говорио за женску главу није свијет.“ Мало за тим рекне средња шћи оцу: „бабо дај ти мени мушко одијело, коња и оружје, ја ћу да идем у свијет!“ — Ма ти женска глава, ти луђа, ето ова старија сестра твоја, па није смјела . . а камо ли ћеш ти? — и, окрени, обрни, она и не слуша, већ једнако своје па своје. На пошљетку јој отац да мушко одијело, коња и оружје, те и она пође, но прође као и њена старија сестра. Мало за тим, најмлађа шћи рече оцу: „бабо дај ти мени мушко одијело коња и оружје, оћу ја да идем у свијет.“ Отац је свакако одвраћо, но ништа не помаже, она једнако своје те своје. На пошљетку и њој отац да одијело, коња и оружје; она се обуче, па пође. Отац опет обуче међеђу кожу, па пријеким путем на ћуприју. Кад дјевојка наиђе, а отац полети пут ње. Коњ се поплаши, а дјевојка ободе коња, па јурне напријед, извади дуги нож па управ међеду. Отац опет потрчи пут коња, а дјевојка замахне ножем, те га сјури међеду у прса. Отац дрекну па пане. Дјевојка опази човјечији глас, сиђе с коња, кад тамо, а оно њен отац мртав. Ту га она закопа, па пође даље. Идем, вели, нећу се ниђе заставити, док се одашта не препанем. Идући тако увати је мрак, те стигне у један хан на конак. У оног ханџије био син, који служећи конакчију, опази да има сисе као женско, па ће рећи оцу: „ама бабо, онај, што је код нас на конаку, није мушко, већ је женско.“ „Како женско, видиш да је накав трговац!“ — одговори му отац — „али ево пробаћемо.“ „Ма није бабо, ја сам опазио, има сисе као и женско,“ — „Бош је то сине“ — рече отац — „али ево пробаћемо. У нас има велика башта, пуна свакака цвијећа, уведи га унутра, па ако буде мушко, све ће цвијеће погазити, ако ли буде женско ускинуће макар један цвијетак.“ Син учини тако, но дјевојка кад униђе у башчу, у чизмама онако, трапа, трапа, сву је прегази, ни једног једитог цвијетка не устргне. „Ето видиш да је мушко“ рече отац сину — но овај опет не вјерује. „А ми ћемо га уставити још једну ноћ нек ноћи, па сјутра одведи га у нашу тавницу, у њој имају три сужња, па ако је мушко, унићи ће унутра, па их разгледати, ако ли је женско, одма ће с врата побјећи. Син тако учини, застави дјевојку још једну ноћ, а кад сјутра, он је одведе тавници. Отворивши врата, дјевојка погледи унутра, кад три змијурине по тавници се премећу. Дјевојка не само да се није препала, него сиђе у тавницу, узме највећу змију, смота је у клупко па под капу, узјаше коња, па пође даље. Идући кроз једну планину, залута, па сједне на једну стијену и стане плакати. У том проговори она змија испод капе: „Дјевојко, не бој се! ти женска глава, ја женска глава, па смо залутале; устани, па хајде овијем и овијем путем, па ћеш доћи моме оцу, мој је отац змијински цар. Кад дођемо к њему он ће ти свашта за ме давати, а ти немој ништа друго узети, већ коња од шест ногу Дјевојка се обрадује, па скочи и идући тако, дође до змијског цара. Змија писне, а цар излети напоље, па упита дјевојку: откле јој његова шћи? Змија приповједи како је била у тавници, па је дјевојка избавила. Тада рече змијски цар: „ишти, шта ћеш да ти дам, што си ми шћер избавио!“ Дјевојка рече: „ако ћеш ми што дати, дај ми коња од шес ногу, друго ништа нећу.“ Цар јој даво свашта друго, само то не али на пошљетку попусти, те јој да коња од шес ногу.

Дјевојка остави свог коња, узјаше на овога, па пође даље. Идући путем запне јој нешто за главу, она погледа горе, кад човјек објешен; брже тргне нож и прекине конопац, а човјек падне доле, кад, — још жив. Сад он каже дјевојци, да је покро манастир, па су га за то и објесили — и каже јој све, ђе је шта оставио, да иде вели, па се море обогатити. Дјевојка се крене даље, кад сиђе с оне планине, а оно доле красан манастир. Упитају је калуђери, којим је путем дошла, а она каже; — онда је запитају, да ли је виђела у путу каква објешена. Дјевојка рече, да није, па запита: „шта је починио, те сте га објесили?“ а они кажу како је покро манастир. Дјевојка рече калуђерима: „шта би ви дали ономе, ко би вам све покрадено изнашо?“ А они рекоше: „на пола.“ Тада им дјевојка све нађе што је било покрадено, но не шћеде ништа узети, до један стари петрахиљ. Одатле се крене даље. Кад пред вече, дође у један град, а оно људи на колима и товарима пртљају из њега. Кад виђеше људи, ђе непознат човјек иде у град, рекоше: „Куда ћеш тамо, кад ево видиш, ђе ми пртљамо из града, нико не смије у њему ноћити, јер ко заноћи, жив не освиће. Ноћу вели, долазе у овај град анатемњаци, па свакога, кога затеку, убију.“ — Дјевејка рече: „ја сам и пошао, да се препанет ода шта,“ па окрену управу у град.

Кад дође у град, уђе у једну кућу да преноћи, а то је био баш царски двор. Кад оке по ноћи, стане тутањ кола и коња — долазе ђаволи. Цар ђаволски увијек је одсједао у царски двор. Стане тутањ по двору, а дјевојка устане, није могла више спавати, а петрахиљ намјести код себе. На један пут се отворе врата, ђаво угледа дјевојку, па оде, те јави цару.

Цар рекне, да је увати. Ђаво пође, но кад полети дјевојци, а она махне петрахиљом, те ђавола нестане. Он оде, па каже цару, како не море ништа ономе, што је у соби. Цар пошље тројицу, но и они прођу, као и први.

Сад се упути сам цар и тма с њим па полете пут дјевојке, но она махне петрахиљем, те се некако петрахиљ намакне цару на врат, и дјевојка га ували. Цар запомаже, да га пусти, но дјевојка рече: „нећу те пустити, док ми за сахат не направиш седамдесет и седам ћуприја“ — „Е, пусти ме, да викнем!“ Дјевојка

мало попусти петрахиљ, а он викне: „Правите седамдесет и седам ћуприја, ако не начините, свију ћу вас повјешати.“ Сад се започе клепет, чекићи туку, ништа се не зна, док за сахат, а оно све готово. Тада цар завиче да га пусти. Дјевојка му рече: „нећу те пустити, док ми не направиш седамдесет и седам млинова за сахат.“ Ђаволски цар завиче на своје: Правте седамдесет и седам млинова, ако не начините, објесићу вас о тој и о тој ћуприји.“ Стане клепет, хука, бука, лупа, и за сахат све буде готово. Стане цар молити да га пусти, а дјевојка му рече: „нећу ће пустити, док се сви не иселите седамдесет и седам конака далеко од овог града и док ми се не обећаш, да се у њ нећете никад више врнути.“ Цар завиче на своје: „Селте се седамдесет и седам конака далеко од овог града, ако се за сахат не иселите, објесићу вас о тој и о тој ћуприји.“

Опет стаде тутањ кола и коња, лупа. вика, док умукну. Тада замоли ђаволски цар, да га већ пусти. Дјевојка га пусти, махне петрахиљем, вичући: „налет те било седамдесет и седам конака од овога града.“

Сјутра дан, стану опет људи у град пртљати, кад дођу стану се чудити ћупријама и млиновима. Цар онога града и царства, дође у свој двор.

Кад ево једног слуге, каже цару да у једној одаји неко има. Цар заповједи да га зовну к њему. Дјевојка дође и каже цару све, шта се догодило. Цар се обрадује па рече дјевојци: „Ти безбели нећеш никуд више одавле, него ћу ти ја дати своју шћер, па се ожени и живи код мене.“ Дјевојка каже, да не море никако остати, јер је вели пошла да се ђе препане, па ђе се препане онђе ће остати.

Цар, кад то чује и види да не море странца никако зауставити, а он намисли да га препане. Нареди своме ашчији да зготови ручак, па под једним сахансм да буде жива чавка поклопљена, и кад дође ред на њу, да ашчија намигне на цара, да зна. Ашчија зготови ручак, како му је цар заповједио. Кад стану ручати па дође до оног сахана, ђе је била чавка, ашчија намигне на цара. Цар рекне дјевојци, да почиње даље, њему се вели оно јело што јеђаху плахо допада, па хоће још мало да поједе. Дјевојка отвори сахан а оно скочи чавка, па њој за очи кљуц кљуц, а дјевојка врисне и скочи. На то се цар насмије и рече: „то сам ја и шћео, јеси ли се сад препо?“ „Јесам“ — рече дјевојка. — Е, сад мораш овде остати.

Цар одма учини свадбу, уда своју шћер за дјевојку. Кад је било у ђердеку, а ђевојка забоде нож, па рекне царевој шћери: „ако ми прићеш одма ћу те ножем убити.“ Дјевојка се тужи матери, а мати цару. Цар се забрине, не зна шта ће, жао му младожењу погубити. Вијећао је о том са својим великим везирима, а ови му кажу, како има далеко неђе, језеро, у том језеру змија и у зубима њеним кутија, пошаљи младожењу, нека донесе ону кутију, ко год је тамо отишо није се натраг вратио.

Цар одма зовне младожењу, и каже му што је и како је, да му ону кутију мора донијети. Младожења се сневесели, дође своме коњу од шест ногу, па га стане опремати. Коњ му проговори: хајде, ићи ћемо, па кад дођемо тамо, ја ћу заронити у језеро, па, ако буде змија заспала, отећу јој кутију из зуба, а ти брже к мени, те ћемо побјећи, ако ли буде будна обоје ћемо погинути.“ Младожења се одатле крене и дође до језера, сјаше с коња, а коњ заплива у језеро и срећом застане аждаху, ђе спава, отме јој кутију из зуба, па бјеж натраг. Младожења чим га угледа прилети, узјаше па низ поље. Аждаха се пробуди, па за њима, трчи, трчи, не могне их никако стићи. Онда аждаха прокуне дјевојку; да бог да, ако било мушко постало женско, а ако било женско постало мушко. Од дјевојке тада постаде мушко, дође цару, донесе му кутију и срећно поживи са царевом шћери.

Н. Т. К. Сарајлија.

Праведникова смрт.

Писмо жене Пилатове, које је писала својој другарици Фулвији Терсилијевој, и које се ту недавно нашло на западу.

С руског превео
Сава Косановић.

Клавдија Прокулова жели здравље Фулвији Терсилијевој.

Вјерна другарице!

Ти ме молиш, да ти опишем све догађаје, који се збише послије нашег растанка; јер различни гласови о неким догађајима, долетили су и до тебе, па не знајући шта је у самој ствари, као ни тајност у коју су они завијени — узнемирено је твоје спокојство о мојој судби.

Покоравајући се твојој њежној жељи, постараћу се, да саберем у једну цјелину све, што је још свјеже у мојој успомени; но ако у том опису сретнеш и такове случајеве, који би те изненадили, сјети се да ништа није могло бити без особите наредбе највиш, силе творчеве; јер непроникнута сјенке, у коју је замотано наше рођење, биће и смрт — јесте тајна, коју

не могу постигнути слаби и смртни. Нећу да те оптерећавам са причањем о првим данима мога живота — о добу, које тако мирно прлети у Норбони, под родитељским кровом; гдје си и ти са мном живовала. Ти знаш, да су ме моји родитељи у мојој шеснаестој години удали за Римљанина Понтија, потомка знатне куће, која заузимаше у то доба важно мјесто у држави. Тек што изиђосмо из храма, морадох са Понтијем отићи у провинцију, која је њему била одређена Нијесам баш најрадије, али ипак се склоних, да пођем са својим мужем, који би ми по годинама могао и отац бити, Без тебе ми је било необично. Мирни родитељски дом, сретно небо Норбоне, прекрасни споменици и зелени вртови роднога ми мјеста, падаше ми сваки час на ум и теби сам честитала срећу сузним очима.

Прве године мога брачног живота прошле су мирно; небо ми је подарило сина, дражег од свега свијета. Проводила сам вријеме вршећи нужне послове са угодностима, које су женскињама дозвољене.

Сину моме навршило се пет година, када је Понтије, по особитој милости Императора, наименован за проконсула Јудеје.

Ми се кренусмо са нашим људима по живописној стази, разгледајући љубопитно ту богату и плодну страну с којом је мој муж дужан био управљати, под именом Рима — владике народа.

У Јеросалиму су ме окружавали са почастима; али ја сам их избјегавала, живећи осамљено; јер су Јевреји подозриви и горди, не могу да трпе странце, „језичнике“ (тако они нас називају и веле, да им нашим присуством поганимо њихову земљу). Вријеме сам проводила забављајући се са мојим синчићем, у средини тихих вјетрова, где се мирте преплеташе са водопадима, к ји су били подигнути палмама и гордим кипарисима, а упоредо с њима цватиле су наранџе и шипове стабљике. Ту сам под јутарњом сјеном шила покриваче за олтаре, или сам читала виргилијеве стихове, који су ми не само уву, већ и срцу годили. Ријетки су били тренутци, које је муж са мном проводио, а и тад бијаше суморан и намргођен. Ма да је био владар снажне руке, опет не могаше одржати у покорности народ, који је по природи својој био бунтован, а одавна навикнут на независност; а расцијепљење њихово на хиљаде секта није сметало заједничкој слози, када се ваљало одупријнти имену римском. Само је једна једина породица била у Јерусалиму, с којом сам се дружила, а то је била кућа начеоника синагоге, по имену Јаира. За сам осјећала велико задовољство, кад би ме походила његова жена Саломија, која бијаше примјер доброчинства и смјерности; а најмилије би ми било, кад би она довела и своју дванаестогодишњу ћерку Селиду. То ти је било скромно дјевојче. Прекрасне црте на лицу јој, а још више лијепа од природе коврчаста коса украшаваше је. Саломија ми је више пута говорила о Богу — Јехови и о њиховим праоцима а више пута би ми читала и неке одломке из свештених књига. Па да ти кажем, Фулвијо! Кад се сјетим оне хвале, којом обасипаше Саломија оног свевишњег Бога јаковљева; оног невешественог, једног и вјечног, који нема страсти ни порока (које ми тако често приписујемо божанственим именима наших олтара) који је милосрдан и свемогући, који има у једно и исто доба силу и благост, чистоћу и величанство; — па кад се сјетим миле Селиде, кад помијеша своје звучне гласе са узвишеним струнама харфе, а у пјесми изражава свете химне — умотворе цара Давида, које сам и ја пробала у одморно доба на својој стури — тада често у својој усамљености пригрлим свога милог синчића, те паднем на кољена и призивам Бога Израиљеља! Нехотично молила сам се Богу за оне, који су ми срцу драги; а молила сам се оном Богу, коме се и сама судба са гвозденом руком покорава, као робиња пред господарем и вазда сам послије те молитве устајала поткријепљена и оснажена.

Од неког доба Селида се поболи. Једно јутро, пошто сам се пробудила, казаше ми, да је она преминула у наручју своје матере без муке. Изненађена тугом тог немилог гласа, пригрлим свога синчића и похитим к њима, да протужим са несретном матером. Пошто сам дошла до улице, у којој они живљаху, моји људи са великом муком прокрчише ми пут до предулазника, јер се трубачи, пјевци и скуп народа тискаше око покојничине куће. Пошто смо се ту заставили, примјетим, да свјетина нешто раступа и отвара пут једној гомили људи, који према кући долажаху и народ их са великим љубопитством гледаше. У тој гомили видјела сам и оца Селидина ја сам мислила, да ћу на његовом лицу видјети тугу и бол, али на њему бијаше на против дубоко убјеђење и нада, које ја нијесам могла да поњам. Поред њега иђаху три човјека сиромашно одјевена, а спољашност њихова изгледаше сасвим проста; а за овима иђаше човјек, огрнут мантијом, у цвијету својих година. Бацим поглед на њега, али уједаред спустим очи преда се, уклањајући их као од јарког сунца, јер ми се учини, да из његова озареног чела, које изгледаше као вијенац, обасипају сунчане луче, а косе му бијаху спуштене, као што носе житељи назорејски. Ја ти не могу описати Фулвијо, како ме неко осјећање и страхопочитање обузимаше видећи први пут тог човјека. Нека благост, што се не да разјаснити, изливаше се по свима цртама његова облика, а мене узе неки страх и ужас од сјаја његових очију, који као да ме у прах претвори. Ја се упутим за њиме, сама не знајући куда идем. Врата се отворише и ја угледам Селиду. Она лежаше на одру, а окружена свијећама и мирисима. И мртвачки накит доликоваше јој! Она бијаше још прелијепа, но чело јој беше бљеђе од љиљана, који бјеше пуст по њеним ногама и плаветни пепео смрти бјеше оставио трагове на њезиним опалим образима и блиједим уснама. Саломија сјеђаше покрај

ње, скоро без свијести и окамењена од туге; шуташе и чини ми се, да нас није ни видјела. Тај непознати човјек застане крај одра, а Јаир, Селидин отац, баци му се пред ноге, па показујући на мртву шћер своју, тужним гласом рече: „Господе! Моја је ћи у рукама смрти, но ако ти хоћеш, она ће оживјети.“ При овим ријечима ја сам задрхтала, а моје срце као да се приковало непознатоме човјеку. Он узе Селиду за руку и управивши на небо своје свемогуће погледе рече: „Устани, дијете моје!“ И ох, Фулвијо, Селида се покори тој заповијести и устаде. Очи се њене отворише, а усшице јој обли румен; подиже своје руке и повика: „Мати!“ А тај глас продре кроз силну свјетину и свакп знађаше, да је Селида оживјела. Ох, да си видјела, како је мати пригрлила своју оживјелу шћер! А Јаир паде ничице на земљу и пољупцима обасипаше скуте тога страног човјека, кога „Учитељем“ називаху. Молио га је, да га научи, шта му ваља чинити, да дође у царство божије; а овај му одговори: „треба да испуниш два правила: прво, љуби Бога више свега и друго, љуби ближњег као себе самог.“ То рекавши неста га у један ред, као зефира, или свијетле сјенке. Ја сам дуго лежала на кољенима, не знајући ни сама да клечим. За тим се полако подигнем, као иза сна, па се вратим својој кући, оставивши сретну породицу, оца и матер, да уживају у својој шћери, која је већ била мртва, па је опет оживјела.

У вече пошто за столом обједовасмо, испричам своме мужу Понтију све што сам данас видјела. На то он манув главом рече: „Ти си видјела Исуса Назорејског. Он је предмет највеће мржње Фарисеја, Садукеја и гордих Левита, а то је странка Иродова. Сваким даном расте та ненавид против Исуса; међутим ријечи и наука Назорејца, јесу ријечи правога мудраца, а његова чудеса јесу дјела истинитог Бога.“

„Та за што га они мрзе?“ Упитам ја. „Зато, — одговори Пилат — што он јавно изобличава њихове пороке и ипократизам. Ја сам једног дана слушао његове ријечи, које је он изговорио у пријекор Фарисеја: „Ви сте облијепљене гробнице и пород змије Ехидне. Ви товарите на рамена вашој браћи тешка бремена, а нећете ни малијем прстом да их подигнете. Ви плаћате данак за траве Копра и метвице, а мало се старате о дужности закона и вјере, правосуђа и милосрђа.“ — Дубок је смисао ових ријечи; оне су раздражиле те надуте људе и ове су земље за њега врло опасне“

„Па ти ћеш га бранити — повичем ја — ти овдје имаш потпуну власт.“ — „Моја власт у овом крвавом случају и бунтовничком народу није ништа друго, него привидна сјенка; међутим савјест би ме гризла и душа ми не би била спокојна, кад би могао пролити невину крв тога праведника и мудраца.“ То рекавши задуби се Понтије у неке мисли, па за тим изиђе на поље, а ја останем сама, такођер обузета неким мрачним мислима.

Дан Пасхе примицао се. На тај дан празника, који је у Јевреја особито свечан, сабрало се у Јерусалиму безбројно народа, из свију крајева јудејских, ради свечаног приношења жртве паљенице у храму

У четвртак, који долази пред тим празником, Понтије ми са тужним срцем рече: „Судба је Исуса Назорејског врло жалосна. Глава је његова уцијењена и може бити још вечерас да ће предан бити у руке Фарисејима.“ — Ја сам на ове ријечи задрхтала. „Па ти ћеш га без сумње заштитити?“ — „А могу ли ја то учинити?“ — Запита ме Понтије, а лице му се намргоди. „Судба, коју је Пилат предсказао овоме праведнику, чини ми се, да грози Исусу; он ће бити издајнички предан, испитиван и на страшну смрт осуђен. Тако се богови играју са немоћним и смртнима.

Већ је ноћ спуштала своја крила. Наслонила сам се на узглавље и тек што мало заспах — видим у сну Исуса онаког, како ми описиваше Саломија свога Бога. Лик му се блистао као сунце. Он иђаше на крилима херувима, пламеним извршиоцима његових заповиједи. У један ред застане у ваздуху и поче судити силним искупљеним народима, који су крај подножија његових ногу клечали. Са силом своје деснице раздучи добре и зле. Они први пођоше њему сијајући вјечном младошћу и божанственом красотом, а пошљедњи бацише се у бездану огња, пошто им Исус најприје показа своје ране: „дајте крв, коју сам пролио за вас!“ Тада несретници молише горе и планине, да их покрију, и земљу, да их прождере, но у залуд! они видјеше, да су њихове муке вјечне и очајничке. — О! Каков сан, какво ли виђење!

Истом што је зора заплавила над површинама храма, ја се пробудих, а срце ми је дрхтало; уплашена страхом сједнем крај прозора, да се надишем јутарњег ваздуха. Мало по мало поче свитати, а мени се учини, као да чујем неку силну вреву узбуњеног народа, који долазаше из града. Та вика и проклињање учини ми се страшније, него силно бјеснило морског окејана и све ближе до мене допираше. Ја сам прислушкивала, а срце ми је јако лупало и чело ми облијеваше студен зној. За час разабрах, да се та вика све ближе мени примиче. На један ред нагрне у Преторију, а мраморне љествице, под притиском силне множине, почеше дрхтати. Борећи се са неизвјесношћу, узмем у наручја свога синчића, који се крај мене играше, огрнем се порфирном хаљиницом и пођем своме мужу. Умах до врата унутрашње суднице чула сам, гдје говоре против Исуса Назорејског. Нијесам смјела отићи у нутра, него подигнем пурпурну завјесу. О Фулвијо! Понтије сјеђаше на своме пријестолу од слонове кости, у своме величанству сјеђаше са беспристраним поносом, а на лицу му лебдијаше мир. (Свршиће се.)

ЛИСТАК.

Из словенског свијета.

(Књижевност српска и хрватска). Најновијим потхватом својим — издавањем „књига за народ“ задовољила је „Матица српска“ великој потреби у нашој књижевности. Одавна се чују гласови, како код нас нема књига, које би доносиле такова забавна и поучна дјела, која би народ подизала и морално и материално; књига, које би излазиле редовно и доносиле интересантну и корисну лектиру. Имамо додуше „Народну библиотеку“ — али је она једнострана и ограничена само на забаву — с тога је врло велика заслуга матичина, што се латила овога посла. Често се с више страна изражавала жеља, нек се наша Матица угледа у „Матицу хрватску“ и ако се не варамо, једном је сам С. В. Поповић у сједници књижевног одјељења поднио такав предлог. Али на томе је и остало. Знамо, да би наша Матица имала за то воље — али нема средстава, а српска је публика — бог да јој прости — тако хладна према сваком књижевном подузећу, ма оно потицало из бог зна каквог одушевљења и родољубља! — Тек доста то, да за сада можемо бити задовољни и овим потхватом, желећи му од срца, да што боље одговори своме задатку, и што већма продре у народ.

„Књиге за народ“ излазе једанпут у два мјесеца у величини од 2—4 табака малога кола у врло лијепом издању, а уз врло умјерену цијену — поједина свеска стоји само 10 новчића и нема данас јефтиније књиге од ове. „Књиге за народ“ издају се из фонда покојног врлог родољуба српског, Пере Коњевића, који је прије три године оставио Матици завјештај од 30.000 форината, да она с њима расположи слободно по својој вољи. Матица је мислила, да ће овај новац најбоље употребити, ако предузме ово што је подузела, — а вријеме ће показати, да ли се преварила или није. А да је њој баш озбиљно стало, да продру ове књиге у народ види се и по томе, што их даје уз тако малену цијену — и што је обрекла да ће бесплатно слати те књиге општинама које јој се јаве.

Овом приликом да напоменемо коју ријеч о чланству „Матице српске.“ За ових шездесет година, откад Матица постоји, није имала толики број чланова, да би могла бити задовољна. Томе или је узрок — што је цијена чланства доста знатна (50 фор. једаред за свагда) — или то, што наша публика мало мари за Матицу. И кан'да је ово пошљедње главни узрок, јер морамо констатовати жалостан факат, да наша интелигенција, или бар већина њена не осјећа толико моралне амбиције, да се назове чланом Матице српске. Зато нам данас сваки члан матичин изгледа као неки књижевни аристократа, а главни циљ Матице — да што већма продре у народ — баш је тиме промашен. Не можемо а да се овом приликом не дотакнемо и Босне. У Босни има доста овећих мјеста, а у тим мјестима доста људи, и то богатих људи, већином трговаца, који су уза то ваљани и одушевљени Срби. Па ипак се ријетко који — или никоји од тих одушевљених Срба не сјећа, да би себи освјетлао образ, и много допринио развићу српске свијести, кад би постао чланом Матице српске. Јер није доста бити Србин само на ријечи, већ и ондје, гдје треба поднијети какову жртву, нарочито кад је малена. Завршујући ријеч о тој ствари, желимо да се и босански имућни Срби доскора јаве Матици са својим прилогом на олтар Српства и српске просвјете! . . *нш.*

— Од нове године почеће у Загребу да излази под уредништвом Августа Харамбашића нов белетристички лист: „Balkan.“ Још нијесмо примили првога броја, али нам је стигао позив на претплату, из кога видимо јасно, какав и колики и чији ће бити тај лист. Па хоћемо да већ сада проговоримо неколико ријечи о њему, знајући за цијело, да ни послије нећемо имати узрока да опозивамо ове ријечи.

У доста меланхоличном уводу прича се, како хрватска књига „дономице малакше.“ Узроци су томе, вели се двојаки. Или то одговара „обћему стању у отачбини“ или су томе криви подузетници и писци. Подузетници су обично спекуланти, којима је књижевност девета брига; писци пак, који су бољи, обично се „израбљују“ и „злорабе“ — а који су лошији, „намићу се“ ради славе. „Штиоци“ се наравно озловоље, и онда је туђој књизи отворен пут у хрватску кућу. Све те прилике изазвале су г. Ивана Крајача власника „Slobode“ и г. А. Харамбашића, бившег уредника бивше „Хрватске виле“ да заснују лист „Balkan“, који ће „почам“ од нове године свакога 1. и 15. у мјесецу излазити на два „арка“ у великој осмини. Сваки ће број донијети по двије слике а годишња му је цијена 6 форината. Чак се у том позиву оправдава и то, зашто је лист добио наслов Balkan, премда је то оправдавање доста нејасно и завијено. „Зашто лист тако окрстисмо“ — вели се у позиву — „то ће он теком свога живота доказати родословницом (?) својом.“ А мало даље каже се: „Ми ћемо настојати, да наш лист буде вјерним огледалом свега коликога књижевнога покрета на Балкану“ . . .

Код ова пошљедња два пасуса морамо се мало зауставити, јер су и занимљиви и значајни. Хрвати од неког доба болују од једне тешке болетице, од живе жеље, да они преузму на балканском полуострву — ако не друкчију, а оно барем културну и књижевну игемонију. Тешка је то бољетица — ама срећом није опасна, а лијечи се обично тушем . . . . Бољетицу ту — или да рекнемо, жељу ту гаји већ од неко доба сав млађи нараштај хрватски, који ће данас сутра да буде интелигенција, да буде вођа свога народа. Хрвати су спасење — Хрвати су свјетло Балкану — од Хрвата ће да засија луч просвјете потиштеним народима балканскима, Хрвати ће у свему да им предњаче — ово су непровргнуте догме, у које вјерује сва омладина хрватска. Ми Срби то и не зарезујемо, али то не ваља. Треба да пратимо и рад Хрвата у сваком погледу, не зато, што би нам они били опасни, него да знамо шта мисле и куда смјерају. А ми мислимо, да смо већ сада одгонетнули значај листа „Balkana.“ — Лист тај имао би бити звијезда преходница балканској култури, имао би да продре у народ што живи на Балкану, имао би да га поучи, како је све на Балкану хрватско, имао би да покаже и страном свијету, е су Хрвати најкултурнији међу јужним Словенима, имао би једном ријечи да покаже, како су Хрвати све и сва, а други нико и ништа. У томе мишљењу нашем утврђују нас не само ријечи у „позиву“ исказане, него и ријечи уредника Харамбашића, који у свом појетском усхићењу пјева:

Од Балкана до Триглава
Хрватска ће бит држава!

А на другом мјесту:

Та планина та Урвина
Хрватска је отаџбина.

А кад тако пјева, онда ваљда тако и мисли и ради. Ама је лако викнути: хоп! — ал' је теже прескочити. Апстрахујућп то, што су Хрвати тако рећи, конгломерат свију могућих народности, апстрахујући то, што они имају у себи врло мало словенског, и то, што су се повели за неком западно-европском културом, коју хоће да имитују, апстрахујући и то, што они пишу језиком, који се говори само у Загребу, и који се на основу српскога вјештачким начином ствара, апстрахујући све то, — Хрвати су опет неспособни, да воде игемонију културну на Балкану. Они немају никакове народне подлоге, на којој ће да граде културну зграду, а часовит бљесак је само часовит и ништа више. Морамо нагласити, да нас радује сваки културни напредак, наше најсродније браће Хрвата, али не смијемо и нећемо да их потпомажемо и илузијама, које ће се кад тад срушити. А игемонија културна припада само природном власнику њеном — ономе, који је стварним радом већ показао да је зато способан, — припада Српству.

Још нешто ваља да напоменемо. Чудновато је, како Balkan има исти формат исту величину, исту цијену, све исто, што и Vienac, хрватски најстарији и за сада најбољи и најсолиднији белетристички лист. Па чак у истом мјесту излази. Ово нам изгледа, као да Balkan хоће да буде нека конкуренција Viencu јер не доноси ништа ново, него исто оно, што и Vienac. Сјећамо се још полемике Vienčeve против „Hrv. Vile“ — која је изнисла многе прљаве послове „Hrv. Vile.“ Да тако не буде и с Балканом. На пошљетку, то су њихова посла, — и ми ћемо се можда још обазријети на тај лист доцније. А ако би господа око Balkana хтјела од нас чути коју ријеч, ми би им препоручили, да бар у својој књижевности не праве политичких странака, и да прије свега раде и поступају у свему — што они кажу — „тријезно“ и промишљено. нш.

(Чешка). Положај Чеха у многом се даје испоредити с положајем нашим; нарочито у томе, што и они живе измјешани са страним елементом, каогод и ми. Једино се разликујемо тиме, што они живе измијешани само с Нијемцима, а ми Срби живимо по разним крајевима измијешани с разним народима. Само се по себи разумије, да је народ у таком положају положај врло отешчан, нарочито, ако му је непријатељ и супарник образованији од њега. Но Чеси се сваким могућим начином отимају и боре — се и ми би се могли и томе угледати у њих. Боре се и бране истим оним оружјем, којим се против њих иде — боре се просвјетом. Прошла су времена топова и мачева, па ако се још гдјегде и чује њихово грување и њихов звекет — то је пошљедње; данас се народи и земље освајају другим много згоднијим, али и опаснијим срествима — културом и књигом. Чеси су на своју срећу увидјели то — па сваком приликом чине, штогод могу, у обрану своје народности, свога језика и свога имена. Кудгод се окренеш у Чешкој, видиш на сваком кораку будан културани живот; ту су друштва, која заступају све гране цјелокупне науке, ту друштва за напредак чешких школа, напредак чешке свијести, чешке породице и куће. Нарочито су прегли Чеси за тим, да затворе у своје куће пут страним књигама, а нарочито страним њемачким илустрованим листовима, који лакоумну публику најлакше за собом поводе. Издавачи чешки брину се, да чешке књиге ни спољашношћу ни унутрашњошћу својом не заостају за њемачкима, од којих им највише опасност пријети. Нарочито се тиме одликују два велика илустрована часописа: „Zlata Praha,“ и Svetozor.“ Формат им је као у њемачког „Ueber Mand und Meer“ или Illustrirt-Zeitung;“ спољашност и штампа најелегантнија, садржај што може бити одабран и од најбољих писаца, слике најфиније израђене и оригиналне, славенске. Имали смо прилике видјети прве бројеве тих листова, и заиста се задивисмо. А гдје су нама Србима бар једне честито илустроване новине — бар онаке, какових смо већ имали — ал' некад било сад се спомињало. Па тек како је нама у Босни?! — Заиста су тешке наше и књижевне и културне прилике, — гдје се не може извести ни оно, што би се хтјело. Кад имаш рада — нема штампар слова — док он набави слова, изневјери те публика. — Ах, публика . . .Овдје морамо престати, јер то је нова тема, тема велика, велика — премда је публика тако малена малена . . . *н. ш.*

Биљешке.

(Музеј у Сарајеву.) У најновије доба почела се остварати мисао, која је већ прије више година подстакнута, да се у Босни оснује музеј, у коме би се јавно изложиле старине, рукотворине и знаменитости босанске. Мисао та тим је знаменитија, што је Босна врло плодно земљиште за истраживање археолошко, а до сада се на томе радило врло мало или ништа. У одбору, који се већ конституисао, има 15 најугледнијих и најинтелигентнији грађана из Сарајева. Лицем на Бадњи дан преставио се одбор Њ. Преузвишености барону Апелу, и јавио му, да је друштво ступило у живот. Чуваром музеја именован је г. Н. Арсеновић, познати технолог и етнограф јужнославенски, и сарадник нашега листа. Коме је год могуће, ваља да потпомогне то друштво, које нема, и не може да има друге цијељи ван културне — и које треба да спасе у Босни још оно — што се спасти може.

(Руско пјевачко друштво) под управом А. Славјанскога пошло је — има томе већ година дана — да путује по Европи. Пошавши из Цариграда преко Биограда на запад, обишло је до сада све важније западноевропске вароши, берући свагдје ловор вијенце и остављајући свагдје најљепшу успомену за собом. Берлинске новине, описујући ту недавно концерте тога друштва, не могу доста да се нахвале величанствености њихове појаве, умилности и вјештини њиховога пјевања. Нарочито истичу и хвале басове, који изводе тако дубоке гласове, какове само ријетка људска грла изводити умију. Пјевача има до педесет, које мушких, које женских, које дјеце — а кад пјевају, сви су у народном руском руху. Пјевају само народне руске пјесме — кудгод дођу. Сада су међу славенском својом браћом — међу Чесима у Златном Прагу. Ми дакако нијесмо тако срећни, да би се могли надати, е ћемо чути руске пјеваче и у нашој средини, јер смо хвала Богу тако срећни, да код нас и Нијемац и свако други боље пролази, него рођени нам брат. Тек доста то, да ће овим умјетничким путовањем Русија и морално много добити — јер сад већ и запад увиђа, да у Славена има такође снаге, и то врло јаке снаге за културан напредак; — и ако икад опет дође до опште културне ренесансе — да ће ту ренесансу произвести — Словенство. *н.ш.*

Позив на претплату.

Ево, у име божије, покренусмо „Босанску Вилу." У „позиву на претплату" означисмо садржај јој. Ми се надамо. да ће се сваки прави Србин одазвати, а нарочито Босанци и Херцеговци. Не можемо да говоримо о значају српске књиге овдје у Босни, али се сви живо сјећамо, шта је српска књига у преко-савске браће Срба учинила, само за по вијека! — У Босни и Херцеговини још је необрађено поље, а наша дјеца, — не имајући своје књиге, — неће ни знати, какви златни извори леже међ гудурама поносне Босне и кршне Херцеговине.

Осим тога, обраћамо се и на преко-савску браћу Србе. Босна и Херцеговина је њих задужила, јер и ови су били један од главнијих фактора за издржавање српске књижевности.

Ми смо учинили све оно, што се од нас захтјевати могло, а сад стоји до вас, да покажете, колико сте свјесни Срби и колико своју књигу љубите; — падне ли „Босанска Вила," као српски једини лист у овим земљама, онда немојте никога кривити, — сами носите гријех на својој души.

Своју сарадњу обрекоше нам: Змај Ј. Јовановић у Бечу, М. Сава Косановић у Јерусалиму, митрополит Ђорђе Николајевић у Сарајеву, Манојло Ђорђевић — Призренац у Загребу, Мита Живковић, професор у Биограду. Стева Милованов професор у Новом Саду, Јован Бијелић професор у Петрињи. Ђорђе Јовановић у Кувеждину за технички дио: Влад. Тителбах, професор у Биограду, Малешевић професор у Сарајеву, Н. Арсеновић, чувар земаљскога музеја у Сарајеву; а надамо се, да ће се одазвати и остали уважени, срп. књижевници на које смо се обратили.

Претплата се шаље: Божидару Никашиновићу у Сарајеву.

Због неких незгода нијесмо могли донијети другу слику илустрацију једне змајеве пјесме, што молимо, да нам поштовани читаоци извине.

У Сарајеву на дан Праотаца 1885.

Уредништво
„БОСАНСКЕ ВИЛЕ."

☛ Први број шаљемо онима, за које мислимо, да ће се претплатити ко не би хтио, молимо да нам лист натраг пошаље, јер идући број ћемо послати само онима, који се претплатом привремено јаве. ☚

Цијена је „БОСАНСКОЈ ВИЛИ:"

За Босну, Херцеговину, Србију, Црну Гору и Аустро-Угарску:		За све друге земље:	
на читаву годину	фор. 4 а. вр.	на читаву годину	фор. 5.— а. вр.
на по године	„ 2 „ „	на по године	„ 2.50 „ „
на четврт године	„ 1 „ „	на четврт године	„ 1.25 „ „

Ђаци добивају лист свагдје у пола цијене. Сразмјерно на пола и на четврт године.

Уредник и издавалац: **Божидар Никашиновић.** Штампарија Спиндлера и Лешнера у Сарајеву.

САРАДНИЦИ

„Босанске Виле" у овој години:

1. Митрополит Сава Косановић, у Бечу.
2. Митрополит Дионисије, у Доњој Тузли.
3. Милан Ђ. Милићевић, књижевник у Биограду.
4. Манојло Ђорђевић Призренац, књижевник у Загребу.
5. Владислав Тителбах, професор у Биограду.
6. Владимир М. Јовановић, професор у Шапцу.
7. Никола Беговић прото у Горњем Карловцу.
8. Др. Фридрих Краус, у Бечу.
9. М. Хернес у Бечу.
10. Вид Вулетић-Вукасовић, учитељ у Корчули.
11. Игњат Димић (Зир) учитељ трговачке школе у Сарајеву.
12. Петар Мирковић, учитељ у Бихаћу.
13. Јован Радивојевић-Вачић, философ у Бечу.
14. Ђ. Јовановић глумац у Спљету.
15. Гђца Мара Одавићева у Сарајеву
16. Гђица Видосава Настићева, учитељица у Будим-Пешти.
17. Гђица Јованка Краљевића у Сарајеву.
18. Гђица Зорка Кршића у Јајци.
19. Стево Н. Давидовић, свештеник у Бос. Градишци.
20. Петар Ђенић, катихета учитељске школе у Сарајеву.
21. Коста Ковачевић, свештеник у Бихаћу.
22. Никола Лалић, свештеник у Сарајеву.
23. Ђорђо Петровић, члан конзисторије у Сарајеву.
24. Миле Попадић, свештеник у Кључу.
25. Стево Трифковић, свештеник у Блажују.
26. Ристо Чајкановић, учитељ на Сокоцу.
27. Милан Обрадовић, учитељ у Травнику.
28. Мустафа Хилми Мухибић, чиновник вакуфскога повјеренства у Сарајеву.
29. Сава Манојловић, чиновник у Сарајеву.
30. Никола Вукадиновић, чиновник у Сарајеву.
31. Васо Крстић (Љубисав) агенат пароброд. станице у Брчком.
32. Јован Максимовић, философ у Пешти.
33. Ђорђе Ђуришић, правник у Пешти.
34. Давид Поповић (Сењо Дјаковић) богослов у Задру.
35. Јован П. Јовановић, богослов у Ср. Карловцима.
36. Вељко Лукић (=2) богослов у Ср. Карловцима.
37. Радослав Марковић, богослов у Ср. Карловцима.
38. Васо М. Ћуковић, препаранд у Сарајеву.
39. Петар С. Иванчевић, препаранд у Сарајеву.
40. Милан Иванчевић, гимназиста у Осијеку.
41. Душан Пелеш (Сретен Данчић) гимназиста у Г. Карловцу.
42. Душан Поповић, гимназиста у Сарајеву.
43. Јово Х. Н. Бесаровић у Сарајеву.
44. Васо Стакић у Хргама.
45. Ђорђе Марковић у Маглају.
46. Пајо Бабић у Загребу.
47. Н. Б. Попадић у Бугојну.
48. Ристо Самоуковић у Сарајеву.
49. В. Кондић у Приједору.
50. Попић Симо у Ман. Раковцу у Сријему.
51. Стево Калуђерчић, српски учитељ у Сарајеву.
52. Никола Кашиковић, српски учитељ у Сарајеву.
53. Божидар Никашиновић (Вршчанин), српски учитељ у Сарајеву.
54. Никола Шумоња, (нш.) српски учитељ у Сарајеву.

САДРЖАЈ.

Бројеви значе стране, на којима почињу чланци.

Пјесме.

Приповијетке.

Разни чланци.

Народне умотворине.

Пјесме.

Народне приповијетке.